

REMIGIUSZ ZAORSKI

WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA
W DZIEDZINIE OCHRONY BIOLOGICZNYCH ZASOBÓW
MORZA BAŁTYCKIEGO

Rozwój prawa traktatowego w dziedzinie regulowania rybołówstwa i ochrony biologicznych zasobów morza cechuje zwiększanie się liczby zawieranych umów międzynarodowych w miarę wzrostu połowów i pojawiania się niebezpieczeństwa wyniszczenia niektórych gatunków¹. Charakterystyczne jest dla rozwoju tego zakresu stosunków międzynarodowych, że do pierwszej wojny światowej przeważały umowy dwustronne. Wzrost eksploatacji biologicznych zasobów morza w okresie międzywojennym, a zwłaszcza po drugiej wojnie światowej, na skutek postępu techniki w budowie statków rybackich i sprzętu rybackiego, zmusił państwa do zawierania umów wielostronnych regulujących rybołówstwo i ochronę biologicznych zasobów morza na wszystkich intensywnie eksploatowanych rejonach mórz². Przy obecnym stanie eksploatacji zachodzi bowiem konieczność prowadzenia racjonalnej gospodarki rybackiej, polegającej na utrzymaniu biologicznych zasobów morza na poziomie maksymalnej wydajności. Realizacja tej podstawowej zasady

¹ List in chronological order of international agreements relating to fisheries and other questions affecting the utilisation and conservation of the resources of the sea prepared by the Secretariat of the United Nations. Dok. A/Conf. 13/23.

² Na Morzu Północnym i w północno-wschodniej części Atlantyku konwencja londyńska z 1946 r. w sprawie regulowania oczek sieci rybackich i wymiarów ryb (Dz. U. nr 62 z 1947 r., pod 359) zastąpiona konwencją londyńską z 1959 r., o rybołówstwie na północno-wschodnim Atlantyku (International Fisheries Conference North-East Atlantic Fisheries Convention, Final Text Approved by the Conference. Dok. IFC/59/9). Rozszerzyła ona w porównaniu z poprzednią umową swój zasięg terytorialny. Konwencja ta została ratyfikowana przez PRL, Dz. U. nr 31 z 1962 r., poz. 143 i 144.

Na północno-zachodnim Atlantyku obowiązuje konwencja z 1949 r. (Treaty Series 1950, nr 10, International Convention for the North-West Atlantic Fisheries, Ottawa 1951).

Na północnej części Oceanu Spokojnego obowiązuje konwencja z 1952 r. w sprawie rybołówstwa na morzu pełnym (Treaties and other international acts, Series 2786, Department of State United States of America, Washington, Publication 5202). Szczególnym zagadnieniem jest ochrona wielorybów uregulowana szeregiem porozumień międzynarodowych.

korzystania z morza dla celów rybołówstwa jest możliwa jedynie przy współpracy państw eksploatujących dany rejon.

Regulowanie rybołówstwa i ochrona biologicznych zasobów na Morzu Bałtyckim nie wykazują odchyień od ogólnej linii rozwojowej w tej dziedzinie do drugiej wojny światowej. Pierwszymi historycznie umowami międzynarodowymi były porozumienia dotyczące zasobów biologicznych rejonu przejściowego cieśnin bałtyckich (Skagerrak, Kattegat, Sund). Jakkolwiek terytorialnie nie obowiązywały one na Morzu Bałtyckim, jednakże w pewnym zakresie mogły mieć wpływ na rozwój stada ryb w rejonie leżącym na wschód od cieśnin. Pierwszą umową była konwencja w sprawie uregulowania rybołówstwa na wodach przyległych do Szwecji i Danii z 14 VII 1899 r.³. Została ona zmodyfikowana deklaracjami duńsko-szwedzkimi z 23 IV 1902 r. i z 5 X 1907 r.⁴. W okresie międzywojennym porozumienia te zostały zastąpione konwencją z 31 X 1932 r., zawartą między Danią, Norwegią i Szwecją w sprawie ochrony gładzicy w Skagerraku, Kattegacie i Sundzie, a następnie konwencją z 6 IX 1937 r., rozszerzającą ochronę na drugi gatunek płastug — zimnicę⁵. Umowy o ochronie ryb rejonu przejściowego cieśnin bałtyckich przewidywały jako środki ochrony najmniejszy dopuszczalny wymiar chronionych ryb i czas ochrony.

Następną grupę umów, nie obowiązującą jeszcze na wodach morskich, stanowią porozumienia w sprawie ochrony rybostanu na rzekach granicznych państw nadbałtyckich. Dla eksploatacji biologicznych zasobów Morza Bałtyckiego miały one znaczenie przez wprowadzenie ochrony ryb wędrownych łososia i troci, które poławiane są również na wodach morskich. Do tej grupy należy zaliczyć szereg porozumień zawartych we wschodnim rejonie Morza Bałtyckiego. Finlandia i Związek Radziecki zawarły 28 X 1922 r. konwencję dotyczącą utrzymania głównych szlaków żeglownych i reglamentacji rybołówstwa na wodach granicznych między Finlandią a Związkiem Radzieckim⁶. Na rzekach granicznych wprowadzono ochronę łososia i troci przez ustalenie czasu ochronnego, narzędzi ochronnych, zakazu używania środków wybuchowych i ogłuszających ryby. Postanowienia tej konwencji zostały zrewidowane w traktacie pokojowym fińsko-radzieckim z 10 II 1947 r.⁷. Konwencja niemiecko-litewska z 29 I 1928 r., dotycząca rybołówstwa na Zalewie Kurońskim, na rzekach Skirwit, Rusa, Niemen, Lepona i innych, uregulowała w regulaminach dołączonych do konwencji sprawę ochrony ryb na rzekach gra-

³ G. F. Martens, *Nouveau Recueil Général des Traités*, seria III, t. VI, s. 577.

⁴ Tamże seria III, t. VI, s. 584 i 586.

⁵ Société des Nations, *Recueil des Traités*, t. 139, s. 198 i t. 186, s. 429.

⁶ Société des Nations, *Recueil des Traités*, t. 19, s. 184.

⁷ United Nations Treaty Series, t. 67, s. 157.

nicznych⁸. Ochrona łososia, troci i innych gatunków żyjących w rzekach granicznych Estonii i Litwy uregulowana była konwencją w sprawie ochrony ryb i regulowania rybołówstwa z 28 X 1923 r.⁹ Charakterystyczną cechą tej umowy było powołanie stałej komisji międzynarodowej, mającej na celu prowadzenie badań naukowych nad chronionymi gatunkami. Ochronę łososia i troci wprowadziła również na rzekach Muonio i Torneo, wpadających do Zatoki Botnickiej, konwencja fińsko-szwedzka z 10 V 1927 r.¹⁰ Do konwencji załączone zostały szczegółowe przepisy dotyczące regulowania połowów i ochrony ryb łososiowatych¹¹.

Umową międzynarodową obowiązującą na wodach morskich wschodniego basenu Morza Bałtyckiego była konwencja fińsko-radziecka dotycząca rybołówstwa w Zatoce Fińskiej z 20 IX 1922 r. Umowa ta, regulująca w zasadzie prawa obu stron do połowów w Zatoce Fińskiej, zawierała przepisy o charakterze porządkowym, a z dziedziny ochrony biologicznych zasobów morza wprowadziła jeden przepis o zakazie używania do połowu ryb środków wybuchowych i ogłuszających na morzu pełnym.

Jedyną wielostronną umową międzynarodową regulującą ochronę biologicznych zasobów części basenu Morza Bałtyckiego był układ międzynarodowy z 17 XII 1929 r. w sprawie uregulowania połowów gładzic i fląder, zawarty między Danią, Niemcami, Polską, Szwecją i Wolnym Miastem Gdańsk, na skutek zmniejszenia się wydajności połowów ryb płaskich¹². Układ ten nie obejmował terytorialnie całego basenu Morza Bałtyckiego, a tylko część ograniczoną na zachodzie wybrzeżem niemieckim, na południu — wybrzeżem niemieckim, polskim i gdańskim, na wschodzie linią — granica niemiecko-litewska — Utlän-gan, na północy — wybrzeżem szwedzkim i duńskim. Moc obowiązująca postanowień układu rozciągała się zarówno na morze pełne, jak i na wody pozostające pod zwierzchnictwem terytorialnym sygnatariuszy. Układ wprowadził trzy rodzaje środków ochrony: a) czas ochronny dla gładzic w okresie od 1 II do 31 III, w którym połów tego gatunku był zabroniony; b) najmniejsze dopuszczalne wymiary gładzic i storni; z jednoczesnym nałożeniem obowiązku na kontrahentów, aby chronione gatunki złowione poniżej ustalonych wymiarów, lub w czasie ochronnym, były wrzucane do wody natychmiast po ich złowieniu, przy zastosowaniu środków potrzebnych do zachowania ich przy życiu; c) zakaz używania

⁸ Société des Nations, Recueil des Traités, t. 89, s. 309.

⁹ Ibidem, t. 54, s. 231.

¹⁰ Ibidem, t. 70, s. 201.

¹¹ Ibidem, t. 19, s. 143.

¹² Dz. U. nr 30 z roku 1931, poz. 207. Na określenie gatunku *Pleuronectes flesus* używa się obecnie terminu „stornia”, a nie „flądra”

na morzu terytorialnym włoków ciągnionych ze statków. Umowa uznała, że dążeniem zasadniczym powinno być osiągnięcie całkowitego zakazu połowów tym narzędziem na morzu terytorialnym, jednakże wprowadzono pewne wyjątki¹³.

Wykonywanie postanowień umowy o środkach ochrony zostało zabezpieczone przepisami administracyjnymi o zakazie obrotu handlowego chronionymi rybami. Zabronione zostało przechowywanie lub przewożenie na statkach ryb złowionych w czasie ochronnym lub ryb nie odpowiadających najmniejszym dopuszczalnym wymiarom. Zakazane zostało dalej wyładowywanie takich ryb na terytoriach kontrahentów i ich sprzedawanie.

Układ z 1929 r. był umową zamkniętą, co uniemożliwiało powiększenie zasięgu podmiotowego umowy i przez to stosowania środków ochrony przez wszystkich użytkowników tej części Morza Bałtyckiego, na którą układ rozciągał swoją moc.

Okres po drugiej wojnie światowej cechuje na Morzu Bałtyckim, w przeciwieństwie do ogólnej tendencji zacieśniania współpracy międzynarodowej w dziedzinie ochrony biologicznych zasobów morza, brak porozumień regulujących problem ochrony rybostanu z uwzględnieniem obecnych potrzeb i osiągnięć naukowych.

Na skutek zmian politycznych i terytorialnych wśród państw nadbałtyckich, zawarte uprzednio umowy międzynarodowe o ochronie biologicznych zasobów morza nie odpowiadają dzisiejszym potrzebom współpracy międzynarodowej w rejonie Morza Bałtyckiego w omawianej dziedzinie.

Zmieniła się w porównaniu do okresu przedwojennego struktura połowów państw nadbałtyckich, wśród których na pierwsze miejsce wysuwa się Związek Radziecki¹⁴. Nastąpił olbrzymi wzrost połowów w Polsce Ludowej, która zajmuje drugie miejsce przed Szwecją¹⁵.

¹³ Protokół końcowy określił wyjątki od tej zasady, a mianowicie pozostawiono do uznania kontrahentów udzielanie zezwoleń na poławianie ryb za pomocą włoków ciągnionych ze statków na głębokości nie mniejszej niż 20 m. Kontrahenci (oprócz Szwecji) zachowali prawo utrzymania dotychczas dopuszczalnych wyjątków od zakazu połowów za pomocą sieci ciągnionych na pewnych ograniczonych co do miejsca częściach morza terytorialnego.

¹⁴ Conseil Permanent International pour l'Exploration de la Mer, Bulletin statistique des pêches maritimes, 1959, t. XLIV, podaje następujące połowy bałtyckie w 1959 r.: Związek Radziecki — 167 tys. ton, Polska Rzeczpospolita Ludowa — 70 tys. ton, Szwecja — 66 tys. ton, Finlandia — 47 tys. ton, Dania — 29 tys. ton, Niemiecka Republika Federalna — 20 tys. ton. Statystyki Rady Międzynarodowej Badań Morza nie podają połowów Niemieckiej Republiki Demokratycznej, które można szacować na około 20 tys. ton. Por. Betrachtungen über die Gesamtanlandungen aus der Ostsee, „Deutsche Fischerei Zeitung” 1959, nr 2, s. 37.

¹⁵ Połowy Polski w 1938 r. wynosiły 2489 ton (największe połowy w okresie

Dotychczasowe umowy międzynarodowe wprowadziły jedynie pewne środki ochrony w stosunku do niektórych gatunków ryb płaskich, a łososia tylko na niektórych rzekach granicznych wpadających do Morza Bałtyckiego. Praktyka traktatowa w dziedzinie ochrony biologicznych zasobów Morza Bałtyckiego nie zna umowy, której kontrahentami byłyby wszystkie poławiające państwa i która obejmowałaby swym programem ochrony wszystkie gatunki tego basenu z możliwością stosowania określonych środków w zależności od wyników prowadzonych badań naukowych.

Zmieniające się warunki oceanograficzne, biologiczne, eksploatacyjne nakazują stałe badanie życia organicznego i ustalanie odpowiedniego dla danego okresu programu ochrony¹⁶. Intensywna eksploatacja zasobów biologicznych Morza Bałtyckiego, przy uwzględnieniu jego naturalnych cech, budzi obawy wyniszczenia niektórych gatunków. Na skutek śródłądowego położenia Morza Bałtyckiego i obfitego dopływu wód rzecznych, morze to ma charakter słonawy, z czym wiąże się ubóstwo życia organicznego w porównaniu z innymi morzami, jak np. z bogatym Morzem Północnym, którego wydajność jest około sześć razy większa niż Morza Bałtyckiego¹⁷. W tych warunkach ochrona biologicznych zasobów Morza Bałtyckiego nabiera specjalnego znaczenia, aby utrzymać szczupłe zasoby na poziomie maksymalnej wydajności. Przekroczenie bowiem górnej granicy odłowów zagraża zakłóceniem życia organicznego Morza Bałtyckiego i wynikiem eksploatacyjnym. Zagrożenie takie wzrasta w miarę zwiększenia się połowów na Morzu Bałtyckim. Na przestrzeni ostatnich czterdziestu lat można przyjąć, że połowy bałtyckie wzrosły czterokrotnie i obecnie sięgają ponad 400 000 ton rocznie¹⁸. Wydaje się, że wysokość połowów wzrosła obecnie tak, że znajduje się na pograniczu górnego racjonalnego poziomu¹⁹. Dla utrzymania obecnego stanu po-

międzywojennym w 1936 r. — 18 277 ton, spowodowane były niespodziewanym pojawieniem się szprota). W 1956 r. połowy Polski wyniosły 73,5 tys. ton, w 1959 — 70 tys. ton. Największe połowy po wojnie osiągnięte zostały w 1960 r. — 82,2 tys. ton. Por. S. Łaszczyński, *Mało znane fakty z dziedziny statystyki połowów polskich w 1960 r.*, Gospodarka Rybna 1961, nr 4, s. 11.

¹⁶ Np. najmniejszy dopuszczalny wymiar ryb płaskich według konwencji z 1929 r. w porównaniu z zaleceniami Międzynarodowej Rady Badań Morza wykazuje różnice kilku centymetrów.

¹⁷ K. Demel, *Życie morza*, Gdańsk 1951, s. 531.

¹⁸ Conseil Permanent International pour l'Exploration de la Mer, Bulletin Statistique de pêches maritimes, 1917, t. VIII, podaje połowy bałtyckie w 1912 — 71 307 ton (w 1924 roku wyniosły one 95 000 ton, wg t. XX) w porównaniu do 398 000 ton w 1959 r. (t. XLIV za 1959 r.). Do sumy 398 tys. ton należy dodać nie ujęte połowy Niemieckiej Republiki Demokratycznej, sięgające ponad 20 tys. ton.

¹⁹ W ostatnich latach zaobserwowano spadek wydajności połowów niektórych gatunków (głównie dorsza). Por. S. Łaszczyński, *Wydajność połowów bałtyckich*

wów bez szkody dla wyników gospodarki rybackiej, niezbędna jest współpraca międzynarodowa.

Współpraca międzynarodowa w dziedzinie biologicznych zasobów morza przejawia się w dwóch kierunkach: w prowadzeniu badań naukowych, których wyniki stanowią podstawę dla stosowania odpowiednich środków ochrony²⁰ oraz w uregulowaniu zakresu stosunków międzynarodowych związanych z ochroną biologicznych zasobów morza w odpowiedniej formie prawno-międzynarodowej²¹.

Współpraca w dziedzinie badań naukowych na Morzu Bałtyckim jest realizowana przez istniejącą od 1901 r. Radę Międzynarodową Badań Morza w Kopenhadze. Prace nad tym rejonem skupiają się w Komitecie Bałtyckim i Komitecie Łosia i Troci. Z Radą Międzynarodową Badań Morza współpracują wszystkie państwa nadbałtyckie (Dania, Finlandia, Niemiecka Republika Federalna, Polska Rzeczpospolita Ludowa, Szwecja, Związek Radziecki), z wyjątkiem Niemieckiej Republiki Demokratycznej, która nie bierze udziału ze względu na nieprzejednane stanowisko państw zachodnich, odmawiających uznania drugiego suwerennego państwa niemieckiego²².

Rada Międzynarodowa Badań Morza opracowała w ostatnich czasach zalecenia o konieczności podjęcia przez państwa nadbałtyckie starań w celu zawarcia umowy międzynarodowej o ochronie biologicznych zasobów Morza Bałtyckiego. Zalecenia takie przyjęte zostały na sesji w Bertu *latach 1953—1954 na tle lat ubiegłych*, Prace Morskiego Instytutu Rybackiego w Gdyni, 1957, nr 9, s. 705 i n.; tenże, *Spadek wydajności połowów dorsza na Bałtyku*, Gospodarka Rybna 1955, nr 10, s. 9 i n.

²⁰ Konieczność oparcia przyjętego w umowie międzynarodowej programu ochrony na wynikach badań naukowych jest zasadą ogólnie przyjętą. (Ph. C. Jessup, *L'exploitation des richesses de la mer*, Académie de Droit International Recueil des Cours 1929, t. 29, s. 480. J. G. Gidel, *Le droit international public de la mer*, Chateauroux 1932, t. I, s. 441. A. P. Dagett, *The Regulation of Maritime Fisheries by Treaty*, American Journal of International Law, 1934, t. 28, s. 714). Ustalenia Instytutu Prawa Międzynarodowego na sesji w Brukseli w 1936 r. i na sesji w Luksemburgu w 1937 r. — *Annuaire de l'Institut de Droit International*, t. 39, cz. I, s. 360 i t. 40, s. 269. Według zaleceń technicznej konferencji w sprawie ochrony biologicznych zasobów morza, odbytej w Rzymie w 1955 r. wszystkie państwa będące stronami umowy międzynarodowej powinny w miarę możliwości uczestniczyć bezpośrednio lub za pośrednictwem wspólnego personelu naukowego w pracach badawczych (*Rapport de la Conférence Technique Internationale sur la Conservation des Ressources Biologiques de la Mer*, Roms 18 avril — 10 mai 1955, Nations Unies, Nowy Jork 1955, Dod. A/Conf. 10/6, p. 76 lit. c).

²¹ Podstawowe zasady, na których powinny opierać się umowy międzynarodowe w sprawie ochrony biologicznych zasobów morza, sformułowane zostały na konferencji rzymskiej w 1955 r. (Dok. A/Conf. 10/6, p. 76 lit. a—g).

²² *Conseil Permanent International pour l'Exploration de la Mer*, Rapport et procès-verbaux des réunions, t. 45, cz. I, Kopenhaga 1958, s. 25 i n.

gen w 1957 r. i ponowione na sesjach w Kopenhadze w 1958 r. i w 1959 roku²³. Na ochronę biologicznych zasobów Morza Bałtyckiego zwrócona również została uwaga na konferencji rzymskiej w 1955 r.²⁴.

Dotychczas nie doszło jednakże do ujęcia zaleceń Rady Międzynarodowej Badań Morza w formę prawnomiędzynarodową. Wydaje się, że przyczyn tego stanu szukać należy w dużej mierze w trudnościach politycznych związanych z nieuznawaniem przez Zachód dwóch państw niemieckich. Nieuregulowanie problemu niemieckiego po drugiej wojnie światowej odbija się ujemnie również na współpracy międzynarodowej zmierzającej co wprowadzenia racjonalnej gospodarki rybackiej w rejonie Morza Bałtyckiego.

Państwa nadbałtyckie uczestniczące w pracach Rady Międzynarodowej Badań Morza mogą wprawdzie według swego uznania stosować się do zaleceń ochronnych, jednakże takiego stanu nie można uznać za zadowalający. Nie istnieją żadne gwarancje przestrzegania środków ochrony. Realizację programu ochrony zapewnia umowa międzynarodowa ustalająca prawa i obowiązki stron.

Bogata praktyka traktatowa, zwłaszcza ostatniego piętnastolecia, w dziedzinie regulowania rybołówstwa i ochrony biologicznych zasobów morza oraz ogólne założenia prawnomiędzynarodowe ustalone przez konferencje międzynarodowe dają materiał do uwag de lege ferenda w sprawie przyszłej formy prawnomiędzynarodowej ochrony zasobów Morza Bałtyckiego²⁵.

Cechy oceanograficzne i biologiczne Morza Bałtyckiego przemawiają za poddaniem przeszłemu systemowi ochrony całego Morza Bałtyckiego

²³ Ibidem zalecenia komitetu Morza Bałtyckiego oraz komitetu łososia i troci, s. 60; *Conseil Permanent International pour l'Exploration de la Mer, Rapport de la quarante-sixième reunion statutaire de Conseil Copenhague, septembre—octobre 1958*, s. 22; *Conseil Permanent International pour l'Exploration de la mer, I. Procès-verbal de la réunion, 1959*, s. 63.

²⁴ Dok. A/Conf. 10/6, p. 73 dotyczący gatunków: gładzicy, Storni, łososia, dorsza.

²⁵ Państwa nadbałtyckie posiadają bogate doświadczenie w dziedzinie współpracy dotyczącej ochrony biologicznych zasobów morza jako kontrahenci konwencji londyńskiej z 1946 r. o regulowaniu oczek sieci rybackich i wymiarów ryb (obowiązującej na Morzu Północnym) oraz jako uczestnicy rokowań w sprawie podpisania konwencji z 1959 r., dotyczącej rybołówstwa na północno-wschodnim Atlantyku.

Założenia prawnomiędzynarodowe sformułowała techniczna konferencja w sprawie ochrony biologicznych zasobów morza z 1955 r. (Dok. A/Conf. 10/6, p. 25—83). Powoływały się na nie rezolucje uchwalone na konferencji genewskiej o prawie morza w 1958 r. w sprawie konwencji międzynarodowych o ochronie zasobów ryb i współpracy w dziedzinie środków ochrony (*Conférence des Nations Unies sur le droit de la mer, Documents officiels Genève, 1958, Dok. A/Conf. 13/33, t. II, s. 162—163*).

i Bełt²⁶. Sund i wody leżące na zachód od tej cieśniny stanowią odmienny rejon, który regulowany jest umowami międzynarodowymi traktującymi o ochronie biologicznych zasobów Morza Północnego lub odrębnymi porozumieniami regionalnymi.

System ochrony powinien przy tym obowiązywać zarówno na morzu pełnym, jak również na morzu terytorialnym państw nadbałtyckich. Granica morza terytorialnego jest granicą prawną i nie uwzględnia czynników biologicznych. Wymogi racjonalnej gospodarki rybackiej wskazują na konieczność ochrony biologicznych zasobów morza w strefie przybrzeżnej, jak i na dalej od brzegu położonych obszarach wód morskich, tworzących całość biologiczną.

Dla opracowywania zaleceń co do stosowania konkretnych środków ochrony, jak również prowadzenia badań naukowych, praktyka traktatowa wytworzyła instytucję komisji międzynarodowej²⁷. System ten przyjęty został w wielu umowach międzynarodowych okresu powojennego²⁸. Długoletnie doświadczenia kontrahentów tych umów wskazują na celowość powołania komisji międzynarodowej w przyszłym systemie ochrony biologicznych zasobów Morza Bałtyckiego.

Dynamika życia organicznego morza z jednej strony i intensywność

²⁶ Granica między obszarami poddanymi konwencji londyńskiej w sprawie regulowania wymiarów oczek sieci rybackich i wymiaru ryb z 1946 r. oraz konwencji londyńskiej w sprawie rybołówstwa na północno-wschodnim Atlantyku z 1959 r., a przyszłą konwencją bałtycką, biegłaby ustalonymi w konwencjach londyńskich liniami przeprowadzonymi od Hasenore Head do Guiben Point, od Karsbage do Spodsberg i od Gilburg Head do Kullen.

²⁷ Po raz pierwszy komisja międzynarodowa dla spraw ochrony biologicznych zasobów morza powołana została w trakcie amerykańsko-angielskim z 1908 r. (*Annuaire de l'Institut de Droit International*, t. 39, cz. I, s. 344). System ten przyjęty został: w traktacie amerykańsko-meksykańskim z 1925 r. (*Martens, Nouveau Recueil Général*, seria III, t. XVIII, s. 266), w cytowanej umowie estońsko-litewskiej z 1925 r. w sprawie ochrony łososia i troci, w umowach amerykańsko-kanadyjskich w sprawie ochrony kulbaka z 1923 r. (*Société des Nations, Recueil des Traités*, f. 32, s. 94), z 1930 r. (*Annuaire de l'Institut de Droit International*, t. 121, s. 46), z 1937 r. (*Ibidem*, t. 181, s. 210), w umowie amerykańsko-kanadyjskiej z 1900 r. w sprawie ochrony i rozwoju połowów łososia sockeye (*Société des Nations, Recueil des Traités*, t. 184, s. 307).

²⁸ Konwencja londyńska w sprawie regulowania oczek sieci rybackich i wymiarów ryb z 1946 r., konwencja w sprawie rybołówstwa na północno-zachodnim Atlantyku z 1949 r., konwencja zawarta między Stanami Zjednoczonymi i Kostaryką z 1949 r. w sprawie ochrony tuńczyka tropikalnego (*Dok. A/Conf. 10/6*, p. 39), konwencja w sprawie rybołówstwa na północnej części Oceanu Spokojnego z 1952 r., konwencja amerykańsko-kanadyjska z 1953 r. w sprawie ochrony kulbaka (*Treaties and other international acts, series 2900, Departments of state United States of America, Publication 5372*), konwencja z 1959 r. w sprawie rybołówstwa na północno-wschodnim Atlantyku.

połowów z drugiej strony — wymagają podejmowania szybkich decyzji w sprawach ochrony biologicznych zasobów morza i stosowania odpowiednich środków. O ile środki, ochrony są ściśle określone w umowie międzynarodowej, np. ustalony najmniejszy dopuszczalny wymiar ryby lub wymiar oczek sieci rybackich, o tyle każda ich zmiana pociąga za sobą konieczność zmiany istniejącej umowy międzynarodowej. W tym trybie przy każdej zmianie środka ochrony nie można pominąć długiej procedury powstawania umowy międzynarodowej²⁹. Dla uniknięcia ujemnych stron związanych z procedurą zawierania umów międzynarodowych wytworzyła się praktyka powoływania w umowach międzynarodowych komisji, których zadaniem jest ustalanie konkretnych środków ochrony niezbędnych z punktu widzenia racjonalnej gospodarki rybackiej. Uchwały komisji stają się obowiązujące dla kontrahentów w razie ich przyjęcia zgodnie z ustaloną procedurą przewidzianą w umowie, ale bez potrzeby zmiany samej umowy międzynarodowej³⁰.

Zakres kompetencji komisji międzynarodowej dla rejonu Morza Bałtyckiego powinien sprowadzać się do wydawania zaleceń dotyczących podejmowania niezbędnych środków ochrony przewidzianych przez umowę. Postulat prowadzenia badań naukowych na Morzu Bałtyckim jest od dawna realizowany przez Radę Międzynarodową Badań Morza. Instytucja ta ma za sobą poważne osiągnięcia w dziedzinie badań nad ekologią gatunków Morza Bałtyckiego. Na jej wnioskach powinny opierać się zalecenia komisji co do stosowania odpowiednich środków ochrony. W tym stanie nie ma potrzeby przyznawania komisji międzynarodowej Morza Bałtyckiego uprawnień co do prowadzenia badań naukowych, jak czynią to niektóre umowy międzynarodowe³¹, a powinna być jedynie zapewniona współpraca Komisji z Radą Międzynarodową Badań Morza.

Procedura wprowadzania w życie zaleceń komisji międzynarodowej

²⁹ Np. konwencja zawarta w 1932 r. między Danią, Norwegią i Szwecją o ochronie gładzicy w Skagerraku Kattegacie i Sundzie ustaliła dopuszczalny wymiar tej ryby. Dla powiększenia najmniejszego dopuszczalnego wymiaru gładzicy o 3 mm i objęcia ochroną innego gatunku płastug — zimnicy, trzeba było zawarcia nowej umowy międzynarodowej. Była nią konwencja zawarta w 1937 r. między tymi samymi państwami.

³⁰ Na zalety systemu komisji międzynarodowej zwracał uwagę Instytut Prawa Międzynarodowego na sesji w Luksemburgu w 1937 r. w swych pracach nad założeniami prawnymi ochrony biologicznych zasobów morza (*Annuaire de l'Institut de Droit International* 1937, t. 40, s. 270).

³¹ Uprawnienia takie przyznają między innymi konwencja w sprawie rybołówstwa na północno-zachodnim Atlantyku z 1949 r., konwencja w sprawie ochrony tuńczyka tropikalnego z 1949 r., konwencja w sprawie rybołówstwa na północnych obszarach Oceanu Spokojnego z 1952 r.

pozwała na ominięcie długiego postępowania przy zmianie umowy międzynarodowej. Cel ten osiągnięty zostaje przez to, że decyzje co do podjęcia ochrony, zapadające na posiedzeniu komisji, bądź stają się obowiązujące w określonych warunkach, bądź też wymagane jest potwierdzenie uchwał komisji przez kontrahentów umowy.

W praktyce traktatowej wytworzyły się dwa zasadnicze typy komisji międzynarodowych. Pierwszy z nich obejmuje komisje, których zalecenia wchodzi w życie bez potwierdzenia przez państwa uczestniczące w obradach³². Drugi typ komisji międzynarodowych stanowią te, których uchwały wymagają potwierdzenia przez kontrahentów zgodnie z ustaloną procedurą. Spotykane są różne warianty tego typu. Pierwszy polega na wymaganiu potwierdzenia jednogłośnie zapadłych uchwał komisji przez kontrahentów umowy³³. Drugi wariant charakteryzuje rozbić postępowania zmierzającego do wprowadzenia w życie środków ochrony na dwa etapy: przyjęcie zalecenia na posiedzeniu komisji następuje ustaloną kwalifikowaną większością głosów, a nie jednogłośnie, po czym następuje potwierdzenie przyjęcia zalecenia przez kontrahentów³⁴. Dla wejścia ich w życie wymagana jest zgoda wszystkich państw sygnatariuszy umowy. Wreszcie ostatni wariant, również przewidujący dwa etapy, z których pierwszy opiera się na identycznych zasadach co poprzedni. Natomiast drugi etap różni się tym, że przewiduje możliwość wejścia w życie zaleceń komisji z pominięciem zasady jednomyślności. Mianowicie, zalecenia przyjęte kwalifikowaną większością głosów na posiedzeniu komisji międzynarodowej wchodzi w życie, jeżeli w określonym terminie żaden z kontrahentów nie zgłosi sprzeciwu. Gdy zgłoszony zostanie jeden sprzeciw, kontrahenci, którzy przyjęli zalecenie, mają jeszcze dalszy czasokres dla zgłoszenia sprzeciwu. Państwo zgłaszające sprzeciw nie jest obowiązane do przestrzegania zalecenia co do stosowania środków ochrony. Dla utrzymania w mocy uchwalonych zaleceń tylko dwa państwa mogą zgłosić sprzeciw. Przy zgłoszeniu trzeciego sprzeciwu wszyscy kontrahenci umowy zostają zwolnieni od obowiązku przestrzegania środków ochrony objętych zaleceniem komisji międzynarodowej³⁵.

Ostatni wariant procedury wprowadzania w życie zaleceń komisji

³² Art. 2 traktatu amerykańsko-angielskiego w sprawie rybołówstwa z 1908 r.

³³ Art. 3 konwencji amerykańsko-kanadyjskich w sprawie ochrony kulbaka z 1930 i 1937 r.

³⁴ Art. 8 p. 8 konwencji w sprawie rybołówstwa na północno-zachodnim Atlantyku z 1949 r.

³⁵ Art. 8 p. 4 konwencji o rybołówstwie na północno-wschodnim Atlantyku z 1959 r.

jest próbą pogodzenia dążenia do objęcia systemem ochrony wszystkich kontrahentów z zasadą suwerennej równości państw, nie zezwalającej na ograniczanie jego praw bez uprzedniej zgody. Państwo nie zgadzające się na podjęcie proponowanych środków ma możliwość zgłosić sprzeciw i nie stosować zaleceń. Z drugiej strony — ustalenie minimalnej liczby państw, niezbędnej dla wprowadzenia w życie zaleceń, jest w pewnym stopniu czynnikiem zapewniającym ich udział w systemie ochrony. Brak bowiem zgody ze strony jednego państwa zagraża całemu systemowi ochrony, co godzi w interesy wszystkich użytkowników danego rejonu.

Istnieją również inne rozwiązania tego problemu, mające na celu dążenie do zapewnienia stosowania środków ochrony przez wszystkich kontrahentów umowy, polegające na tym, że w razie braku jednomyślności uruchomiony zostaje system arbitrażu oparty na zasadzie obligatoryjnej jego kompetencji³⁶. System ten budzi zasadnicze zastrzeżenia, nie zapewniając równouprawnienia stron sporu³⁷.

Na podstawie doświadczeń prawa traktatowego w dziedzinie ochrony biologicznych zasobów morza można przyjąć zasadnicze tezy dla tej procedury w przyszłej umowie o ochronie biologicznych zasobów Morza Bałtyckiego.

1. Każde zalecenie komisji międzynarodowej przyjęte jednogłośnie przy obecności delegatów wszystkich sygnatariuszy umowy powinno uzyskać moc obowiązującą.

2. Zalecenie komisji międzynarodowej, które nie uzyskało kwalifikowanej większości $\frac{2}{3}$ głosów, upada. Nie wydaje się bowiem celowe wprowadzenie środków ochrony przez pewną liczbę państw przy nieprzestrzeganiu tych zasad przez innych;

3. Zalecenia komisji międzynarodowej, które zostały przyjęte na

³⁶ Procedurę taką przyjął Instytut Prawa Międzynarodowego na sesji w Brukseli w 1936 r. Według tych ustaleń moc obowiązującą powinny mieć w zasadzie jednogłośnie przyjęte zalecenia komisji. W przypadku gdy zalecenia nie zostaną przyjęte jednogłośnie i nie uzyskają kwalifikowanej większości $\frac{3}{4}$ głosów — państwa nie są obowiązane do ich stosowania. Jeżeli uzyskały one większość $\frac{3}{4}$ głosów, stają się obowiązujące, a każde państwo głosujące przeciwko zaleceniom ma prawo w ciągu 12 miesięcy żądania rozpatrzenia sprawy przez komisję arbitrażową, którego orzeczenie jest ostateczne dla wszystkich kontrahentów (Annuaire de l'Institut de Droit International, t. 39, s. 373). System arbitrażu obligatoryjnego przyjęty został w art. 9—12 konwencji genewskiej z 1958 r. w sprawie rybołówstwa i ochrony biologicznych zasobów morza pełnego (Dok. A/Conf. 13/38, s. 158/159).

³⁷ Por. krytykę obligatoryjnego arbitrażu: R. Zaorski, *Rozstrzyganie sporów międzynarodowych w sprawach ochrony zasobów biologicznych morza pełnego*, Księga Pamiątkowa ku czci Juliana Makowskiego z okazji 50-lecia pracy naukowej, Warszawa 1957, s. 271 i n.

posiedzeniu komisji międzynarodowej większością $\frac{2}{3}$ głosów obecnych i głosujących, zyskują moc obowiązującą jeśli w określonym okresie czasu nie zgłoszą sprzeciwu dwa państwa. Wydaje się, że przy małej liczbie państw eksploatujących Morze Bałtyckie, stosowanie środków ochrony powinno stać się bezskuteczne, gdy dwóch kontrahentów umowy odmawia stosowania środka ochrony. W stosunku do jednego państwa, które zgłosiło w oznaczonym czasie sprzeciw przeciwko zastosowaniu środka ochrony, zalecenie nie będzie obowiązywać. Jest to naturalnie przypadek, który osłabia przyjęty system ochrony. Ze względu na wspólny interes wszystkich państw nadbałtyckich w utrzymaniu biologicznych zasobów Morza Bałtyckiego na poziomie maksymalnej wydajności, można sądzić, że przypadki zgłaszania sprzeciwu nie powinny mieć miejsca. Oparcie zaleceń na podstawie wyników przeprowadzonych badań naukowych przez Radę Międzynarodową Badań Morza, będącą instytucją o dużym autorytecie, stwarza podstawę do wytworzenia zaufania wśród kontrahentów umowy, niezbędnego dla uzgodnienia stanowiska wszystkich członków komisji międzynarodowej.

4. W szczególnym przypadku, gdy nie wszyscy kontrahenci brali udział w posiedzeniu komisji, a zalecenia przyjęte zostały jednogłośnie przez delegatów państw obecnych na posiedzeniu, państwa, których delegaci nie byli obecni, mają prawo zgłosić sprzeciw w określonym czasie przy zastosowaniu procedury określonej w punkcie 3.

Istotne znaczenie dla osiągnięcia pozytywnych wyników systemu ochrony biologicznych zasobów morza ma szybkie zakończenie postępowania mającego na celu wprowadzenie w życie środków ochrony. W tych przypadkach, gdy państwom pozostawiona jest swoboda wypowiedzenia się i zgłoszenia ewentualnego sprzeciwu, ważne jest, aby czasokres pozostawiony na wypowiedzenie się, nie był zbyt długi. Powinien on wynosić 60—90 dni od daty podania do wiadomości treści zalecenia przyjętego przez komisję międzynarodową. Czasokres na wypowiedzenie się dodatkowe państw po zgłoszeniu sprzeciwu powinien być krótszy i wynosić maksymalnie 60 dni.

Zalecenia komisji międzynarodowej wskazują na konieczność stosowania określonych środków ochrony biologicznych zasobów morza. Umowa międzynarodowa powinna określać rodzaje tych środków, na których podejmowanie strony wyraziły zgodę. Zapobiega to próbom forsowania pewnych środków, które mogą nasuwać zastrzeżenia z punktu widzenia zasady równego traktowania wszystkich kontrahentów umowy. Dotychczas nie ma bowiem w międzynarodowym prawie morza ustalonego pojęcia środków ochrony. Istotne więc znaczenie ma przestrzeganie reguły zakazującej stosowania tych środków ochrony, które mają cha-

rakter dyskryminacyjny. Na tym tle powstają kontrowersje co do uznania pewnych metod za środki ochrony, jak np. ograniczania wielkości flot rybackich³⁸ lub tzw. zasady powstrzymania się od połowów³⁹.

Pierwszą próbę katalogu uznanych środków ochrony dają ustalenia technicznej konferencji międzynarodowej w sprawie ochrony biologicznych zasobów morza, odbytej w Rzymie w 1955 r. Ustalenia te obejmują cztery grupy środków ochrony: regulację intensywności połowów w celu utrzymania lub zwiększenia stałej średniej masy połowów, ochronę ryb określonych rozmiarów, która w konsekwencji zmierza do zapewnienia większej średniej masy połowów lub połowów o lepszej jakości, regulację mającą na celu zapewnienie dostatecznego ponownego zarybienia, środki mające na celu polepszenie lub zwiększenie zasobów morza (reprodukcja sztuczna, przesiedlanie ustrojów z innych stref biologiczno-geograficznych)⁴⁰.

³⁸ Propozycje ograniczenia wielkości flot rybackich lub typów statków łowczych pojawiły się w obradach konferencji londyńskiej w 1946 r. w sprawie ochrony biologicznych zasobów morza. Propozycje takie były również zgłaszane na posiedzeniach komisji międzynarodowej konwencji londyńskiej w sprawie uregulowania oczek sieci rybackich i wymiarów ryb z 1946 r. Środki te wywołały sprzeciw ze strony wielu państw. Nie zapewniając utrzymania zasobów morza na poziomie maksymalnej wydajności, godzą w interesy państwa o małych lub rozwijających się flotach rybackich. Por. *Les conférences de Londres peuvent ouvrir la voie à une véritable organisation internationale de protections de fonds de pêche*, *La Pêche Maritime* 1955, nr 931, s. 426, oraz P. E. Mahé, *Protection des fonds et conventions internationales*, *La Pêche Maritime* 1955, nr 933, s. 540.

³⁹ Zasada powstrzymywania się od połowów została przyjęta w art. IV konwencji z 1952 r. o rybołówstwie na północnej części Oceanu Spokojnego. Metoda ta może być zastosowana, gdy komisja międzynarodowa stwierdzi istnienie następujących warunków: badania naukowe wykażą w sposób wiarygodny, że bardziej intensywna eksploatacja biologicznych zasobów morza nie pozwoli na zwiększenie jego wydajności w sposób trwały; że eksploatacja danych zasobów jest ograniczona lub regulowana w jakiś inny sposób w celach ochrony przez każdego z kontrahentów, którzy biorą udział w połowach danego łowiska w sposób istotny; że zasoby danego gatunku są przedmiotem dogłębnych badań naukowych zmierzających do ustalenia, jakie jest wykorzystanie połowów i jakie są niezbędne warunki dla utrzymania produktywności tego gatunku na stałym maksymalnym poziomie. Gdy warunki te są spełnione, konwencja przewiduje, że kontrahenci, którzy nie eksploatowali jeszcze w sposób istotny danego łowiska, otrzymują zalecenie powstrzymania się od połowów, podczas gdy państwa eksploatujące w sposób istotny będą nadal poławiały, stosując konieczne środki ochrony. Kontrahenci powstrzymujący się od połowów będą mogli poławiać nadal na tym obszarze inne gatunki, nie podlegające ochronie. Zasada powstrzymania się od połowów lansowana przez Stany Zjednoczone nie zyskała uznania na technicznej konferencji o ochronie biologicznych zasobów morza w Rzymie w 1955 r., jak również na konferencji genewskiej w 1958 r. Budzi ona zastrzeżenia ze względu na obawę dyskryminacji niektórych państw,

⁴⁰ Dok. A/Conf. 10/6 p. 23.

Ustalenia konferencji rzymskiej mogą być podstawą dla określenia środków ochrony, jakie mają być stosowane na Morzu Bałtyckim. Jednakże i tu mogą powstać wątpliwości co do słuszności stosowania w tym rejonie ograniczania masy połowów lub sprzętu rybackiego, co przewidują ustalenia rzymskie⁴¹.

Określenie w umowie międzynarodowej rodzajów środków ochrony zabezpiecza interesy kontrahentów. Komisja międzynarodowa ma bowiem prawo zalecenia na podstawie badań naukowych tylko tych środków ochrony, na które strony wyraziły zgodę. Ułatwia to wprowadzenie w życie programu ochrony przez wszystkich kontrahentów umowy.

Dobór odpowiednich środków ochrony zależny jest od wielu czynników oceanograficznych, biologicznych, technicznych warunków połowów. Uwzględniając te czynniki komitet bałtycki oraz komitet łososia i troci Rady Międzynarodowej Badań Morza zalecał na sesji w Kopenhadze w 1958 r. zastosowanie na Morzu Bałtyckim następujących środków ochrony: najmniejszego dopuszczalnego wymiaru ryb, sezonowego zakazu połowów, najmniejszego wymiaru oczek sieci rybackich, najmniejszego dopuszczalnego wymiaru haczyków. Zalecenia te odnoszą się do ochrony następujących gatunków: dorsza, gładzicy, storni, skarpa, nakładu, łososia i troci⁴².

Specyficznym zagadnieniem jest na Morzu Bałtyckim ochrona łososia i troci. Oprócz powszechnie stosowanych środków ochrony tych gatunków, komitet bałtycki oraz komitet łososia i troci Rady Międzynarodowej Badań Morza zaleca podjęcie czynnych środków ochrony, mających na celu zwiększenie stada tych ryb przez szeroko zakrojoną akcję hodowlaną. Z uwagi na charakter tych ryb będących gatunkami wędrownymi, wędrującymi na tarliska znajdujące się w górnym biegu rzek, tylko pewne państwa mogą prowadzić hodowlę narybku. Z państw bałtyckich czyni to Szwecja i Polska Rzeczpospolita Ludowa. Państwa prowadzące hodowlę narybku ponoszą poważne nakłady finansowe związane z akcją hodowlaną. Wśród poławiających są zarówno rybacy państw prowadzących hodowlę, jak i rybacy państw nie prowadzących hodowli narybku. W związku z tym powstaje zagadnienie ustalenia częściowego pokrycia kosztów hodowli przez państwa biorące udział w połowach, a nie pro-

⁴¹ Regulacja ogólnej ilości połowów nie znalazła się w wykazie podstawowych środków ochrony zawartym w art. 7 p. 1 konwencji o rybołówstwie na północno-wschodnim Atlantyku z 1959 r. Możliwość zastosowania tego środka przewiduje art. 7 p. 2, ale przy zastosowaniu specjalnej procedury: przyjęcia przez komisję większością $\frac{2}{3}$ głosów obecnych i głosujących oraz potwierdzenia przez wszystkich kontrahentów umowy.

⁴² Corseil Permanent International pour l'Exploration de la Mer, Rapport et proces-verbaux des reunions, 1958, cz. I, s. 60/61.

wadzące akcji hodowlanej. Akcja hodowlana ma olbrzymie znaczenie dla eksploatacji ryb łososiowatych na Morzu Bałtyckim i leży w interesie wszystkich państw, które uczestniczą w połowach tych gatunków. Dlatego wydaje się słuszne, aby przyszła umowa międzynarodowa o ochronie biologicznych zasobów Morza Bałtyckiego uregulowała sprawę częściowego zwrotu nakładów państwom prowadzącym hodowlę.

Przyjęcie zaleceń komisji międzynarodowej zgodnie z procedurą ustaloną w umowie międzynarodowej stanowi pierwszą fazę wprowadzania środków ochrony w życie. Druga faza polega na podjęciu przez kontrahentów umowy kroków mających na celu zapewnienie przestrzegania zaleceń komisji w skali krajowej.

Dla zabezpieczenia wprowadzenia w życie zaleceń komisji międzynarodowej przyszła umowa o ochronie biologicznych zasobów Morza Bałtyckiego powinna zawierać szereg postanowień wzorowanych na dotychczasowej praktyce traktatowej. Podstawowym przepisem w tej materii jest obowiązek wydania przez kontrahentów umowy odpowiednich przepisów wewnątrzpaństwowych, obowiązujących wszystkie statki podnoszące ich banderę⁴³. Innymi praktykowanymi środkami zabezpieczającymi przestrzeganie umowy są zakazy obrotu rybami niewymiarowymi, przechowywania na statku zabronionego sprzętu rybackiego, ustalenie sankcji karnych za przekroczenia przeciwko przepisom o ochronie biologicznych zasobów morza⁴⁴.

Wielostronne umowy międzynarodowe o ochronie biologicznych zasobów morza nie przewidują kontroli międzynarodowej. System ten, jakkolwiek spotykany w praktyce, stanowi wyjątek od ogólnych zasad rządzących sytuacją prawną statku na morzu pełnym, budził i budzi nadal zasadnicze zastrzeżenia⁴⁵.

W pracach komisji międzynarodowej konwencji londyńskiej z 1946 r.

⁴³ Przykładem wykonania takiego postanowienia umowy międzynarodowej przez PRL jest rozporządzenie Ministra Żeglugi z 16 VIII 1955 r. w sprawie regulowania oczek sieci rybackich i wymiarów ryb (Dz. U. nr 84, poz. 586), wydane w wykonaniu art. 11 konwencji londyńskiej w sprawie regulowania wymiarów oczek sieci rybackich i wymiarów ryb z 1946 r.

⁴⁴ Art. 9 i 11 konwencji z 1946 r. w sprawie regulowania wymiarów oczek sieci rybackich i wymiarów ryb. art. 13 p. 1 konwencji z 1959 r. o rybołówstwie na północno-wschodnim Atlantyku.

⁴⁵ Przyjęty był wyjątkowo w wielostronnej konwencji w sprawie ochrony fok z 1911 r., ze względu na duże niebezpieczeństwo wyniszczenia zwierząt (Martens, Nouveau Recueil Général, 3 seria, t. V, s. 720). Z umów międzynarodowych o ochronie ryb system ten przyjęły tylko dwustronne konwencje amerykańsko-kanadyjskie w sprawie ochrony kulbaka z 1930, 1937 i 1953 r., w sprawie ochrony łososia sockeye z 1930 r. Wszystkie te umowy ustanowiły system policji międzynarodowej, pozostawiając jurysdykcję państwu bandery obwinionego statku.

w sprawie regulowania oczek sieci rybackich i wymiarów ryb wyłoniła się koncepcja inspekcji międzynarodowej. Polega ona na okresowej kontroli statków rybackich na pełnym morzu przez wyznaczonego inspektora, pod kątem widzenia przestrzegania postanowień umowy i zaleceń komisji międzynarodowej⁴⁶. Ze względu na wyjątkowy charakter takiego środka, wprowadzenie go w życie wymaga zgody wszystkich kontrahentów umowy.

W przyszłym systemie ochrony biologicznych zasobów Morza Bałtyckiego mogłoby być wzięte pod rozwagę sformułowanie przyjęte w konwencji z 1959 r. o rybołówstwie na północno-wschodnim Atlantyku. Umowa ta przewiduje możliwość zalecenia przez komisję narodowych lub międzynarodowych środków inspekcji lub kontroli przestrzegania przepisów konwencji i zaleceń komisji. Dla podjęcia takiej uchwały wymagana jest kwalifikowana większość $\frac{2}{3}$ głosów oraz wyrażenie zgody przez kontrahentów na ogólnych zasadach przewidzianych dla wprowadzania w życie środków ochrony (art. 13 ust. 3). Każde państwo ma w ten sposób pozostawioną swobodę co do wyrażenia zgody lub zgłoszenia sprzeciwu.

Omówione w zarysie najważniejsze założenia prawno-międzynarodowe ochrony biologicznych zasobów morza zmierzają do zapewnienia utrzymania połowów na poziomie maksymalnej wydajności. Realizacja tego celu leży niewątpliwie w interesie wszystkich państw nadbałtyckich. Dla zapewnienia skuteczności systemu ochrony konieczny jest więc udział wszystkich państw poważnie zaangażowanych w połowach danego gatunku, jak i zainteresowanych tą ochroną⁴⁷. Od strony polityczno-prawnej prace nad realizacją programu ochrony powinno ułatwić rozwiązanie palącego problemu niemieckiego. Jedynie współpraca międzynarodowa oparta na zasadzie pokojowego współlistnienia państw o różnych systemach społeczno-politycznych może usunąć zacofanie w dziedzinie ochrony biologicznych zasobów Morza Bałtyckiego w porównaniu z obszarami leżącymi na zachód od cieśnin bałtyckich, Morzem Północnym, wschodnim i zachodnim Atlantykiem, na których prawno-międzynarodowe formy ochrony zasobów morza odpowiadają współczesnym wymogom.

⁴⁶ P. E. Mahé, op. cit., s. 539.

⁴⁷ Opinia konferencji rzymskiej z 1955 r. (Dok. A/Conf. 10/6, p. 54) oraz rezolucja Konferencji genewskiej z 1958 r. (Dok. A/Conf. 13/38 s. 163).